

6. Плотнікова Н. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Том 31(70). № 1. Ч. 1. С. 91–96.
7. Терещук Г. В українській мові закладена повага до громади, в російській цього немає: Андрій Содомора про вплив слова, війну і завдання для українців. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sodomora-pro-pereklad-viynu-movu-uk-zbroyu/32404570.html> (дата запиту: 26.10.2023).
8. Трушко О. Теоретико-методологічні засади викладання непрямих МА в іншомовній аудиторії. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2019. № 1(21). С. 62–66.
9. Шепетяк О. Теорія мовленнєвих актів. *Вісник факультету романо-германської філології*. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2008. Вип. 3. С. 93–105.
10. Шуляк І. Непрямий МА як мовний репрезентатив комунікативної інтенції. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 4. С. 287–291.
11. Austin J.L. *How to Do Things With Words*. Harvard : University Press, 1981. 169 p.
12. Searle J. *Speech Acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge, 1969.

УДК 81'33'373.233'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.4>

ПРЕЗИДЕНТСЬКИЙ ДИСКУРС ЯК ВИЯВ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

PRESIDENTIAL DISCOURSE AS A REPRESENTATION OF POLITICAL COMMUNICATION: MAIN CHARACTERISTICS

Завальська Л.В.,

orcid.org/0000-0002-6922-5844

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант кафедри прикладної лінгвістики

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

У статті схарактеризовано президентський дискурс як різновид інституційної комунікації та розглянуто його в межах політичного дискурсу. Багатомірність цього поняття та його міждисциплінарний характер зумовлюють дискусійність терміна і потребу ґрунтовного опису президентського дискурсу. Мета дослідження – визначити президентський дискурс і схарактеризувати його основні ознаки. Поставлена мета передбачала розв'язання таких завдань: проаналізувати підходи до дефініції президентського дискурсу та схарактеризувати президентський дискурс як різновид політичного; проаналізувати основні параметри українського політичного дискурсу; окреслити систему мовленнєвих жанрів українського президентського дискурсу. Здійснено огляд теоретичних праць українських лінгвістів, присвячених президентському дискурсу та президентській риторичі. Проаналізовано основні підходи до визначення президентського дискурсу та його аналізу в межах політичної комунікації. Окреслено проблему вивчення президентського дискурсу в україністиці. Об'єктом аналізу є президентський дискурс як різновид політичного дискурсу; предмет дослідження – сутнісні характеристики українського президентського дискурсу. Визначено специфіку саме українського політичного дискурсу в аспекті системи його мовленнєвих жанрів і різновидів. Матеріалом для аналізу слугувати дефініції політичного і президентського дискурсу, основні концепції політичного дискурсу, мовні вияви українського президентського дискурсу, зокрема тексти виступів Президентів України 1991–2023 років (Л. Кравчука, Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського). Результатом дослідження стала авторська дефініція президентського дискурсу, що актуалізує лінгвопрагматичні параметри поняття. Розглянуто систему мовленнєвих жанрів українського президентського дискурсу та вироблено основні підходи до їх аналізу.

Ключові слова: президентський дискурс, політична комунікація, політичний дискурс, мовленнєвий жанр, комунікативна інтенція.

The article characterizes presidential discourse as a type of institutional communication and examines it within the framework of political discourse. The multidimensionality of this concept and its interdisciplinary nature determine the debate of the term and the need for a thorough description of the presidential discourse. The purpose of the research is to define the presidential discourse and characterize its main features. The goal was to solve the following tasks: analyze approaches to the definition of presidential discourse and characterize presidential discourse as a type of political discourse; to analyze the main parameters of the Ukrainian political discourse; outline the system of speech genres of the Ukrainian presidential discourse. A review of the theoretical works of Ukrainian linguists devoted to presidential discourse and presidential rhetoric was carried out. The main approaches to defining the presidential discourse and its analysis within the framework of political communication are analyzed. The problem of studying presidential discourse in Ukrainian

studies is outlined. The object of analysis is presidential discourse as a type of political discourse; the subject of the study is the essential characteristics of the Ukrainian presidential discourse. The specificity of the Ukrainian political discourse in terms of the system of its speech genres and varieties is determined. Definitions of political and presidential discourse, basic concepts of political discourse, language manifestations of Ukrainian presidential discourse, in particular the texts of the speeches of the Presidents of Ukraine 1991–2023 (L. Kravchuk, L. Kuchma, V. Yushchenko, V. Yanukovych, P. Poroshenko) serve as material for the analysis, V. Zelensky). The result of the research was the author's definition of the presidential discourse, which actualizes the linguopragmatic parameters of the concept. The system of speech genres of the Ukrainian presidential discourse was considered and the main approaches to their analysis were developed.

Key words: presidential discourse, political communication, political discourse, speech genre, communicative intention.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Комунікативно-дискурсивний підхід до аналізу мовленнєвої діяльності зумовив виокремлення різних типів дискурсів на підставі різноманітних критеріїв, серед яких одним із засадничих є інституційний. Цей критерій актуалізує соціальні параметри дискурсу та передбачає виявлення прагматичних особливостей комунікації, зокрема соціальних і комунікативних ролей її учасників, стратегій і тактик їхньої взаємодії, скерованості комунікативних інтенцій тощо. Інституційні типи дискурсу демонструють поведінку людини в соціально зумовлених контекстах, детермінованих певними правилами, нормами та обмеженнями, оскільки мовець передусім виконує соціальну роль з оперття на соціальну функцію. Серед типів інституційної діяльності переважає професійна комунікативна взаємодія (медичний, юридичний, педагогічний, політичний та інші дискурси), проте основним параметром є соціальна значущість такої діяльності. Особливе місце серед інституційних типів дискурсу належить політичному, оскільки в ньому беруть участь як професійні учасники (політики, політичні сили, політичні експерти і журналісти), так і пересічні мовці. З огляду на це політичний дискурс є неоднорідним утворенням, він має розгалужену систему типів і жанрів (Ф. Бацевич, Р. Водак, Т. ван Дейк, А. Загнітко, Н. Кондратенко, Е. Лассан, Н. Петлюченко, Л. Славцова, М. Степаненко, А. Чудінов, О. Шейгал та ін.), кожний з яких потребує чіткого термінологічного визначення й характеристики сутнісних ознак. У межах політичного дискурсу лінгвісти виокремлюють електоральний (О. Горіна, М. Ільченко, О. Кобзева, А. Юмрукуз та ін.), виборчий (Г. Куц та ін.), передвиборчий (О. Гайкова, О. Попова, А. Прокопенко, А. Халатян), парламентський (Ю. Ганжуров, Н. Кондратенко, О. П'єцух, К. Селіна та ін.), агітаційний (О. Білінська, С. Шило та ін.) тощо. Серед типів політичного дискурсу виявлено президентський, що охоплює різні види комунікативної діяльності глави держави. Президентський дискурс не отримав достатнього висвітлення в науковій літературі як окремий тип політичного дискурсу, а його динамічний характер і важ-

ливість цього питання в умовах сучасних політичних процесів зумовлює потребу ґрунтовного вивчення в українському мовознавстві.

Мета дослідження – визначити президентський дискурс і схарактеризувати його основні ознаки. Поставлена мета передбачала розв'язання таких завдань: проаналізувати підходи до дефініції президентського дискурсу та схарактеризувати президентський дискурс як різновид політичного; проаналізувати основні параметри українського політичного дискурсу; окреслити систему мовленнєвих жанрів українського президентського дискурсу.

Об'єктом аналізу є президентський дискурс як різновид політичного дискурсу; **предмет** дослідження – сутнісні характеристики українського президентського дискурсу.

Матеріалом для аналізу слугувати дефініції політичного і президентського дискурсу, основні концепції політичного дискурсу, мовні вияви українського президентського дискурсу, зокрема тексти виступів Президентів України 1991–2023 років (Л. Кравчука, Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського).

Під час дослідження президентського дискурсу було використано такі **методи**: загальнонаукові методи спостереження та узагальнення для виокремлення мовленнєвого матеріалу та його систематизації; метод дискурсивного аналізу для опису та характеристики політичного дискурсу й визначення його типів; метод лінгвопрагматичного аналізу для визначення лінгвопрагматичних параметрів президентського дискурсу.

Ступінь дослідження проблеми в лінгвістиці. Дослідження політичної комунікації мають давні традиції у мовознавстві, зокрема проблеми політичної риторики (О. Алексієнко, О. Переломова та ін.) та політичної метафорики (Р. Андерсон, Е. Будаєв, Х. Дацишин, Л. Кравець, Дж. Лакофф та ін.) ґрунтовно розглянуто в зарубіжних та українських наукових розвідках. Багатовимірність і міждисциплінарність політичного дискурсу зумовила висвітлення питань його жанрової системи, політичного мовлення, політичного впливу тощо у працях

фахівців інших гуманітарних напрямів – істориків (Т. Купрій, А. Тарнавська та ін.), філософів (В. Павлуцька, І. Шамша, Д. Шевчук та ін.), політологів (С.-В. Кривенко, Л. Лукіна, Л. Нагорна, А. Найчук, Д. Яковлев та ін.), соціологів (С. Барматова, А. Битко та ін.) які надають власне тлумачення політичної комунікації. Така ж ситуація і щодо обґрунтування президентського дискурсу, зокрема І. Коваль дає комплексну характеристику цього явища [3].

Поняття президентського дискурсу як різновиду політичної комунікації належить до дискусійних проблем сучасного мовознавства з огляду на термінологічну невизначеність та складність об'єкта аналізу. В україністиці виокремлюємо два магістральних підходи до потрактування президентського дискурсу. По-перше, це ототожнення політичного і президентського дискурсів, тобто дослідження комунікативної діяльності президентів у межах аналізу політичного дискурсу загалом (Т. Євтушина, Н. Єсипенко, М. Лучак, М. Тхір, Т. Чернишова та ін.). Так, Т. Чернишова, описуючи стратегії і тактики мовленнєвого впливу у промовах В. Зеленського послуговується поняттями «президентський дискурс» і «політичний дискурс» як еквівалентними [7]. У межах цього підходу фахівці паралельно використовують обидва терміни на позначення комунікативної діяльності президентів, а президентську риторичку аналізують у межах політичного дискурсу. Також поширеним є послуговування обома термінами без термінологічного розмежування. По-друге, це виокремлення президентського дискурсу як різновиду політичного (Н. Кондратенко, А. Прокопенко, І. Савчук, І. Шевченко та ін.). Зважаючи на цей підхід, лінгвісти обмежують президентський дискурс виключно виявами комунікативної діяльності президентів та описують основні мовленнєві жанри такої діяльності – виступи на пресконференціях, промови ритуальні звернення тощо. Однею з форм реалізації такого підходу є обмеження президентського дискурсу виключно промовами очільника держави.

Викладення основного дослідження. В українському мовознавстві представлені поодинокі дефініції президентського дискурсу, проте однастайності у визначенні цього поняття немає. Ю. Денисюк наголошує на тому, що президентський дискурс «не має повного наукового опису в сучасній парадигмі комунікативно-дискурсивних мовознавчих студій, і нерідко виступає синонімом інших понять: президентська промова чи президентська риторика» [1, с. 196]. Так, Н. Кондратенко вживає терміни «прези-

дентська риторика» і «президентський дискурс» як тотожні [4, с. 316]. Зазначимо, що президентський дискурс часто ототожнюється виключно з президентськими промовами, які здебільшого мають підготовлений характер, оскільки написані спічрайтерами, тому комплексно аналізувати на цій підставі президентський дискурс неможливо. Якщо розглядати комунікативний імідж президентів, засоби вербального і невербального впливу на співрозмовників, зокрема масового аудиторію, потрібно передусім зосередитися на спонтанному (або умовно спонтанному) мовленні, що представлено в жанрах виборчих дебатів, пресконференції, інтерв'ю в прямих ефірах тощо. Крім того, важливо враховувати форми президентського дискурсу – письмову та усну, а в окремих випадках й усно-письмову, наприклад, стенограми виголошених промов, ритуальні жанри (подяки, привітання, співчуття тощо).

Загалом дискусійний характер мають і вектори наукового вивчення президентського дискурсу. Ю. Денисюк вважає, що президентський дискурс передбачає чотири виміри дослідження: «1) комунікативний вимір – взаємодія суб'єктів мовленнєвої діяльності в соціальних ситуаціях; 2) когнітивний вимір – передавання знань, інформації й уявлень; 3) мовний вимір – використання мовних засобів; 4) жанровий вимір – реалізація мовних жанрів у жанровому просторі» [1, с. 197]. З огляду на це основними пріоритетами в дослідженні є комунікативно-прагматичний, лінгвокогнітивний і мовностилістичний.

А. Прокопенко, аналізуючи промови Б. Обама, визначає президентський дискурс як «мисленнєво-комунікативний процес і результат, утілений мовними і немовними знаками та опосередкований ЗМІ; його когнітивний аспект уключає специфічні дискурсотвірні концепти-ідеологеми в рамках індивідуальної концептосфери політика, а комунікативний націлений на ідеологічний вплив – змінення концептосфери американського народу шляхом упровадження в неї політичних цінностей президента у стратегіях і тактиках його дискурсу» [6, с. 4]. Дослідниця дає ґрунтовну дефініцію, що охоплює комунікативно-дискурсивні та лінгвокогнітивні параметри президентського дискурсу, утім, скеровує визначення саме на американську політичну комунікацію. Важливим у межах цього підходу є врахування невербальних засобів комунікації та актуалізація лінгвопрагматичних особливостей дискурсивної діяльності президента.

З огляду на це витлумачуємо *президентський дискурс* як один з типів реалізації політичного

дискурсу та пропонуємо широкий підхід до його потрактування: президентський дискурс як складний когнітивно-дискурсивний феномен – це комунікативна діяльність голови держави, реалізована в мовленнєвих жанрах здійснення та утвердження влади, взаємодії з політиками, політичними силами, міжнародними партнерами і народом; сукупність мовленнєвих актів репрезентації комунікативної ролі очільника держави; комунікативна взаємодія з виборцями та опонентами у виборному процесі. В українській політичній комунікації президентський дискурс насамперед пов'язаний з діяльністю українських президентів періоду незалежності – з 1991 року.

Основним жанром президентського дискурсу є промови президентів, серед яких засадниче місце належить ритуальним виступам. Так, політичний ритуал інавгурації передбачає виголошення присяги Президента України: *Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі* (Конституція України, ст. 104). Ритуальний характер також має інавгураційна промова, що має визначену структуру і семантику, напр.: *Українську культуру, мову, національну самосвідомість історично пам'ять так довго і ретельно нищили, що треба докласти величезних зусиль, аби їх відродити* (Л. Кравчук, інавгураційна промова, 1991). Ритуальні тексти також охоплюють жанри подяки, привітання, звернення та некрологу [5, с. 134–135]. Поширеним мовленнєвим жанром президентської риторики є публічна промова усного характеру, яку Президент виголошує перед українською або зарубіжної спільнотою, напр.: *Ми не збираємося затягувати час. Україна усвідомила свою силу. Ви усвідомили нашу силу. І це наша історична відповідальність – усіх лідерів, які працюють сьогодні у Європі, – забезпечити максимальну інтеграцію України до Євросоюзу* (В. Зеленський, промова в парламенті Словенії, 2022). Промови є підготовленими виступами, вони мають приховане авторство, однак виголошуються від імені Президента України, тому репрезентують його мовну особистість.

О. Євланова, досліджуючи чеський президентський дискурс, наголошує: «Основні зав-

дання президентського дискурсу – інформування; переконання адресата в необхідності здійснення потрібної адресанту дії з одночасним провокуванням емотивного відношення до того, що відбувається; впровадження у свідомість адресата оцінки подій у країні та за її межами» [2, с. 58]. Саме ця комунікативна настанова є засадничою для президентських промов, що набули вираженого полікодового характеру. Передусім йдеться про жанр відеозвернення: Президент звертається до масового адресата, переважно до народу України, через відеоканал комунікації (телебачення або/та Інтернет), напр.: *Станом на сьогодні вже більше 20 держав приєдналися до декларації «Групи семи» щодо безпекових гарантій Україні. Наша команда працює далі. Зараз майже 30 загалом, разом із «Сімкою». Буде більше. Розпочали переговори з Канадою щодо двостороннього документа про безпекові гарантії. Раніше розпочали з Америкою та Великою Британією. Це дасть Україні значно більше можливостей. Дякую кожному й кожній, хто працює заради цього!* (Відеозвернення В. Зеленського, 26.08.2023). В українському президентському дискурсі жанр відеозвернення набув поширення саме в політичній риторичній чинності президента, а в період повномасштабного вторгнення почав виконувати й іміджеву функцію: окремі відеозвернення виходили в прямому ефірі як стрім-трансляції, що визначило їхній хронотоп. У таких випадках адресати могли переконатися у місці та часі знаходження Президента України. Цей жанр набув регулярного характеру, він компліує риси звіту та виступу, а також має виражений діалогічний характер, скерований на масового адресата. Зважаючи на це, у відеозверненнях обов'язковими елементами є звертання до адресата (*співвітчизники, друзі, українці* тощо) та граматичні форми 2-ої особи дієслів з використанням відповідних займенників.

Діалогізм президентського дискурсу реалізується не лише в прагматичній орієнтації на масову аудиторію, а також а інших політиків, напр.: *Правила дебатів прописані в законі про вибори Президента, почитайте будь ласка. Вони можуть відбуватися на базі Суспільного телебачення з трансляцією по всіх телеканалах для десятків мільйонів людей. Такі вже усталені правила. Але стадіон, так стадіон. Я чекаю на вас, Володимире Олександровичу* (П. Порошенко, відеозвернення, 2019). Під час передвиборних перегонів кандидати у президенти звертаються один до одного, зокрема перед дебатами. Пряма комунікативна взаємодія тут відсутня, але має

місце опосередкована – через відеозвернення, проте з використанням звертань і граматичних форм 2-ої особи.

Характерною рисою президентського дискурсу є настанова на консолідацію мовця та адресата: президент об'єднує себе з народом, використовуючи інклюзивне «ми», напр.: *Наш Прапор об'єднує всі регіони в єдину соборну Україну. Він об'єднує нас у великий український народ. Любімо й шануймо його як найдорогоціннішу нашу національну святиню* (В. Ющенко, виступ з нагоди церемонії підняття Державного Прапора України, 2008). Т. Чернишова називає такий тип оповіді в президентській риторичі «мидискурсом» [7, с. 121], наголошуючи на кооперативності мовленнєвої поведінки мовця. Вважаємо поєднання діалогічності *ви*-комунікації з кооперативністю *ми*-комунікації характерною рисою президентського дискурсу, оскільки мовець звертається до масового адресата, закликаючи його до спільних дій. Такий синкретизм реалізується навіть у межах одного виступу, напр.: *Сьогодні, у день головного національного свята, я готовий доповісти вам, моїм виборцям, і усім співвітчизникам про те, яку Україну ми з вами будемо* (В. Янукович, привітання з Днем незалежності, 2020). Мовець одночасно об'єднує себе з адресатами та вступає з ними в прямий діалог, послугуючись граматичними формами 1-ої та 2-ої особи та займенниками *ви* та *ми*.

До новітніх жанр українського президентського дискурсу уналежнюємо електронну петицію, що стала в 2015 році однією з форм колективного звернення громадян України до Президента, напр.: *Ураховуючи нагальну потребу у вирішенні питання прийняття до громадянства України іноземних громадян, які захищали або захищають територіальну цілісність, у разі надходження до Комісії при Президентові України з питань*

громадянства документів зазначених осіб вони будуть невідкладно розглянуті мною як Главою держави та буде прийнято рішення відповідно до законодавства (П. Порошенко, відповідь на петицію щодо надання громадянства іноземцям, які захищали і захищають Україну в зоні бойових дій, 2015). Ініціатором подання петиції є окрема особа або група осіб, а охочі її підтримати віддають свої голоси на інтернет-порталі. За умови набирання петицією понад 25 тис. голосів. Президент України повинен її розглянути і надати відповідь, що створює діалогізм цієї взаємодії, опосередкованої віртуальним простором. З опертям на чинне законодавство та враховуючи важливість порушених у петиції питань, мовець дає обґрунтовану відповідь, схвалюючи або заперечуючи прохання масового адресата. Стилїстика відповіді Президента є офіційно-діловою, проте передбачає певний рівень суб'єктивності.

Загалом український президентський дискурс репрезентує різні жанрові форми, стилїстику та мовні особливості, що визначає потребу його ґрунтового аналізу.

Висновки і перспективи дослідження. Президентський дискурс є виявом інституційної комунікації та різновидом політичного дискурсу. У лінгвістиці це поняття має дискусійний характер з огляду на його багатомірність і міждисциплінарність. Основними жанрами президентського дискурсу є виступ ритуального характеру (інавгураційна промова, привітання, подяка), інформаційне відеозвернення-звіт, передвиборні дебати, електронна петиція. Визначальними рисами президентського дискурсу є прагматична настанова на консолідації і реалізація кооперативного спілкування. Перспективи дослідження вбачаємо у створенні корпусу текстів президентського дискурсу в межах Генерального регіонально аногованого корпусу (ГРАКу) української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Денисюк Ю.І. Президентський дискурс як предмет лінгвістичних досліджень. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2017. № 1(13). С. 196–201.
2. Євланова О.О. Жанрова стратифікація президентського дискурсу політичного дискурсу. *Львівський філологічний часопис*. 2022. Вип. 12. С. 54–59.
3. Коваль І.О. Президентський дискурс: сутність, структура, функції, цілі. *Стратегічні пріоритети* : науково-аналітичний щоквартальний збірник. 2012. № 3(24). С. 158–163.
4. Кондратенко Н.В. Експресивний синтаксис у Президентському дискурсі Володимира Зеленського. *Записки з українського мовознавства*. 2022. Вип. 29. С. 313–324.
5. Кондратенко Н.В., Стрій Л.І., Білінська О.С. Лінгвопрагматика політичного дискурсу: типологія мовленнєвих жанрів: монографія / за заг. ред. Н.В. Кондратенко. Одеса : Астропринт, 2019. 236 с.
6. Прокопенко А.А. Президентський дискурс Барака Обама: когнітивно-комунікативні аспекти : автореферат дис. канд. філол. наук. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. 23 с.
7. Чернишова Т. Політичний дискурс Президента України Володимира Зеленського: стратегії & тактики мовленнєвого впливу (на матеріалі виступів першого року президентства). *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. Вип. 46. С. 147–156.

8. Шевченко І.С. Таблюдність дискурсу американських президентів XXI століття. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2018. Вип. 87. С. 62–68.

УДК [801.8/159.9/796.3]

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.5>

УКРАЇНСЬКЕ СПОРТИВНО-ІГРОВЕ НАЗОВНИЦТВО В МОВНОМУ ПРОСТОРИ

UKRAINIAN SPORTS AND GAMING TERMINOLOGY IN THE LINGUISTIC CONTEXT

Карпець Л.А.,

orcid.org/0000-0002-4263-7806

*професор, доктор філософських наук,
завідувач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури*

Коваленко Ю.М.,

orcid.org/0000-0002-5736-4249

*PhD,
доцент кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури*

Гнатенко К.В.,

orcid.org/0000-0001-5329-7846

*старший викладач кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури*

У статті досліджується спортивно-ігрове назовництво через вербальну та невербальну комунікацію. Залежно від ситуації та мети спілкування, комуніканти вибирають засоби вираження. Досвід показує, що ці засоби можуть бути як кодифікованими, так і некодифікованими. При аналізі професійної діяльності в галузі фізичної культури та спорту, увага була зосереджена на таких проявах компетентності, як професійне назовництво, професійний жаргон, спортивне назовництво та невербальні засоби комунікації, щоб повністю розуміти весь спектр спортивно-ігрового назовництва. Автори стверджують, що в тематичних групах слова пов'язані не мовними, а позамовними зв'язками, через реальність. У статті демонструється, що спортивні назви можуть бути розподілені за тематичним принципом, кожна має свої підгрупи та відповідні мікрогрупи. У дослідженні автори обрали найбільш поширені шари спортивних назв, які зафіксовані в лексикографічних працях. Стаття показує, що найбільш поширеними є назви видів спорту, позначення осіб на основі їхньої спортивної діяльності, назви спортивного обладнання та понять, назви спортивних дій та вправ і багато інших. Однак, мова, як основний канал інформації, може передаватись різними способами: через слова (кодифіковані та некодифіковані), різні рухи тіла (вираз обличчя, жести, пози), тощо. Було доведено, що професійна компетентність осіб, зайнятих у спорті, передбачає знання мови професії, як вербальних, так і невербальних засобів комунікації. Автори статті розкривають основні причини появи й поширення спортивних жаргонізмів. Невербальне спілкування є доповненням до словесного, а інколи й повноцінним заміником. Було доведено, що спортивна професійна комунікативна компетенція репрезентує мовні професійні вміння і навички через фахову термінологію, жаргон та невербальну комунікацію у взаємозв'язку з найрізноманітнішими їхніми складниками.

Ключові слова: вербальна та невербальна комунікація, професійне назовництво, спортивний жаргон, жести, вирази обличчя, мова професії.

This article presents the sports and game terminology through verbal and nonverbal communication. Depending on the situation and the purpose of communication, the communicants select the means of expression. Authors' experience has shown that these means can be both codified and non-codified. While analyzing professional activities in the field of physical culture and sports, the authors have focused attention on such manifestations of competence as professional terminology, professional jargon, sports terminology, and non-verbal communication means, to fully understand the entire range of sports and gaming nomenclature. The paper claims that in thematic groups, words are connected not by linguistic but via extralinguistic links, through realities expressed in them based on intralinguistic factors. The article demonstrates that sports names can be divided according to the thematic principle, each has its own subgroups and corresponding micro-groups. For the purpose of research, authors selected the most commonly used layers of sports names as recorded in lexicographic works, without resorting to a detailed analysis. The article shows that the most